

Çilek Yetiştiriciliği Çiftçi Broşürü(Burhan ERENOğLU-Yalova-2004)

GİRİŐ

Üzümsü meyveler içerisinde "ilek" (*Fragaria* sp.) dñnyada geniŐ bir yayılma alanı bulan ve çeŐitli Őekillerde değerlendirilen bir meyvedir. ilek, kolay çoğaltılabilmesi, kısa sñrede meyveye yatması, diğer meyve bahçelerinde ara ziraatı bitkisi olarak yetiştirilmesi gibi yetiştiricilik açısından önemli avantajlara sahiptir.

Tüketicilerin son yıllarda organik tarımla üretimi yapılan ürñnlere ilgisi artmıŐtır. Buna bağlı olarak son yıllarda çileğin Organik Tarım yöntemleriyle üretimi hızla artmaktadır. İGEME kayıtları 2002 yılı verilerine göre; ÷lkemizdeki organik tarım Şartlarında 849 çiftçi, 579 ha'lık alanda 2280 ton ilek üretimiŐtir. Bu üretimin 1433 tonu ihraç edilmekte, geri kalan 847 tonu ise iç piyasada tüketilmektedir.

İKLİM VE TOPRAK İSTEKLERİ

İklim İstekleri : ilek -10 °C' ye kadar özel bir önlem almadan yetiştirilebilir. Daha soğuk bölgelerde bitkilerin saman, kuru yaprak vs gibi materyalle örtñlerek dondan korunması gerekmektedir. İlkbaharın geç donları, Akdeniz Bölgesi ve benzeri yerlerde zararlı olabilmektedir.

Toprak İstekleri : ilekler saçak köklü bitkiler olup genel olarak derin, verimli, nem tutma kapasitesi yüksek, iyi drene edilmiŐ, kumlu-tınlı, milli ve süzek topraklarda daha iyi yetiŐmektedir. Ancak bu toprakların yanında, çok deęiŐik tipli topraklarda da diğer ekolojik Őartlar uygun olursa yetiŐebilmektedir. Kireç miktarı fazla olan topraklar, ilek yetiştiriciliği için tavsiye edilmemektedir.

Tipi ne olursa olsun, suyu en iyi drene eden süzek toprak olmalıdır. Toprak seğiminde hastalık ve nematod yönünden de temiz olmasına özen gösterilmesi gerekir. ilek sñkülen bir yere mñnavebe uygulanmadan tekrar dikim yapılmamalıdır. Diğer taraftan biber, patlıcan, patates ve domates gibi sebze yetiştirilen yerlerde, toprak en az 4-5 yıl dinlendirildikten sonra ilek yetiştiriciliği yapılmalıdır. Aksi takdirde hastalık ve zararlılar karlı bir üretim yapılmasını önler.

ilek en iyi olarak hafif asit karakterli topraklarda yetiŐir. Optimum pH=5.7-6.0 arasındadır. Ancak yeterli organik madde bulunan ve pH=5.0-7.0 arasındaki topraklarda da yetiştiriciliği yapılabilir- tedir.

ÇEŐİT SEİMİ : Diğer bütün meyve türlerinde olduğu gibi ilek yetiştiriciliğinde de bölge, iklim Őartları ve üretim amacına (sofralık veya sanayilik) uygun çeŐitlerin seğimi oldukça önemlidir. eŐit seğerken; çeŐit bulunduğu bölgeye uygun, verimli ve hastalıklara dayanıklı, pazarın aradığı bir çeŐit, yola ve taŐımaya dayanıklı, bitkisi kuvvetli geliŐen çeŐit olmalıdır.

Çeşidi ve özelliği belli olmayan, kaynağı belli olmayan fideler ile bahçe kurulmamalıdır. Bu tip fidelerde çeşitler karıştığı için meyvenin pazar değeri, verim ve pazarlamada güçlüklerle karşılaşılır.

MALÇLAMA

Çilek üretim alanının plastik, saman, kuru ot v.s. ile örtülmesine "*malçlamd*" denir. Malçlama ile;

- Ot kontrolü,
- Sulama aralığının uzatılması,
- Meyvelerin temiz kalması,
- Meyvelerde daha az meyve çürüklüğü (*Botrytis*) görülür.

En pratik malçlama plastik malç ile yapılmaktadır. Dikim yastıkları hazırlanırken elde mevcut plastiğin genişliği dikkate alınmalıdır. Kullanılacak plastik mutlaka güneş ışınlarına dayanıklı (UV katkı) olmalıdır.

DİKİM-TOPRAK HAZIRLIĞI

Çilek dikilecek toprak kumsal ise 4-6 ton, normal topraklarda 3-4 ton yanmış çiftlik gübresi, toprak tahlilinden sonra da gerekli olan organik kaynaklı gübre verilmelidir. Gübrelemeden sonra, toprak işlenerek gübrenin toprağa karışması sağlanmalıdır. Toprak iyice işlendikten sonra dikim yastıkları

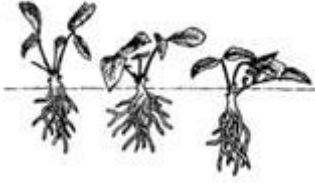
Masura genişliği; 60-70 cm, masuralar arası 30-40 cm, masura yüksekliği 15- 20 cm. olacak şekilde dikim aralıklarında hazırlanmalıdır. *Bitkilerin dikim aralığı*; Sıra üzeri 30 cm, sıra arası 25 cm. olmalıdır. Malçlama ile; Ot kontrolü, sulama aralığının uzatılması, meyvelerin temiz kalması, meyvelerde daha az meyve çürüklüğü (*Botrytis*) görülür.

DİKİM ZAMANLARI

Yaz Dikimi :Yaz dikiminde *Frigo fideler* kullanılmaktadır. *Frigo fide* fidelikten Aralık-Ocak aylarında sökülerek temizlenen fideler fungusitlere etkili organik kaynaklı ilaçlama yapılmalıdır. Dikimi yapılan frigo fideler 15-20 gün süresince günde 3-4 defa yağmurlama sulama ile sulanmalıdır. Aksi halde yılın en sıcak günleri olmasından dolayı fidelerin tutma şansı azalmaktadır. Yaz dikiminde dikimden sonra açan çiçekler mutlaka koparılmalıdır. Bu dikim sisteminde dekara 6.000-7.000 adet fide kullanılmaktadır

Kış Dikimi : Kışları ılık geçen yerlerde (Akdeniz Bölgesi) Ekim-Kasım aylarında taze fide ile yapılan dikim şeklidir. Dekara 7.000-8.000 adet fide dikilir.

Sonbahar Dikimi : Fidelikten sökülen taze fidelerle Eylül-Ekim aylarında yapılan dikim şeklidir. Dekara 7.000-7.500 adet fide dikilir.

a b c

Şekil : Dikim sırasında derin (c) veya yüzlek (a) dikimden kaçınılmalı. Doğru (b) dikime dikkat edilmeli.

BAKIM

Çilek çok yıllık bitki olmasına karşılık ekonomik ömrü ortalama 3 yıldır. Çilek yetiştiriciliğinde kol temizliği verim yönünden çok önemlidir.

Hastalık ve Zararlılar ile Mücadele:

Hastalıklar: Çilekte yaygın olarak rastlanan kök hastalıkları topraktan bulaştığı için toprak fümige yada solarize edilmelidir. Diğer taraftan bu tip hastalıklara dayanıklı çeşitler kullanılmalı, örtü altı yetiştiriciliğinde sık sık havalandırılma yapılmalıdır. Damla sulama sisteminin kullanılması hastalıklarla mücadelede önemli faktörlerdir.

Meyve hastalıkları içinde en yaygın olanı meyve çürüklüğüdür. Bu hastalığa karşı meyve tutumundan sonra birkaç kez organik kaynaklı mantari ilaçlar kullanılmalıdır. Bu hastalık örtü altı yetiştiriciliğinde çok görüldüğünden seraların havalandırılmasına büyük önem verilmelidir.

Yaprak hastalıkları *Mycosphaerella fragaria* (yaprak leke hastalığı) en yaygın olanıdır. Bu hastalığa karşı organik kaynaklı mantari ilaçlar kullanılmalı ve örtü altı yetiştiriciliğinde seraların havalandırılmasına büyük önem verilmelidir.

Çilek yetiştiriciliğinde, yetiştirici yönünden mücadelesi en zor olan hastalık virüslerdir. Bunlarla mücadelede en iyi yöntem sağlıklı fide ile bahçe tesis etmektir.

Zararlılar: Çileklerde en çok görülen zararlılar kırmızı örümcek ve yaprak bitleridir. Bu zararlılarla mücadelede organik kaynaklı akarisitler kullanılmalıdır. Ayrıca zararlılara dayanıklı çeşitler tercih edilmelidir. Çilek yetiştiriciliğinde nematodlarda çok önemli sorulardandır. Bunlarla en mücadele sağlıklı ve temiz fide kullanılması yanında toprağın fümige edilmelidir.

Gübreleme : Çilek üretiminde gübrenin önemi büyüktür. Birim alandan fazla ürün alındığı için topraktan çok miktarda besin kaldırır. Bol ve kaliteli ürün almak için çiftlik gübresi ve buna ilave olarak organik kaynaklı gübrelerin verilmesi gerekir.

Çilek yetiştiriciliğinde dekara 3-4 ton çiftlik gübresi verilmelidir. Çiftlik gübresinin verilme zamanı bölge şartlarına göre değişir. Genel olarak dikim öncesinde toprak hazırlığı sırasında (veya fide dikiminden bir ay önce) verilir.

DİKİM SONRASI BAKIM

Dikimden sonra sulama, kol temizliği, zararlı ve hastalıklarla mücadele, ot mücadelesi yapılmalıdır.

Çilek gübrelemesinde dikimden önce verilen potas ve fosfor yeterli olmaktadır. Bu nedenle yıllık gübrelemelerde sadece organik kaynaklı azotlu gübreler kullanılır.

Hasattan sonra gübreleme, sulama, kol temizliği ve ot mücadelesine mutlak devam edilmelidir. Sulama düzenli olarak yapılmalıdır. Hasattan sonraki bakım işlemlerinin ihmalı gelecek yılın verimini etkileyecektir.

HASAT VE AMBALAJ

Çilek meyve türleri içerisinde meyvesi en hassas olanlardan biridir. Bu nedenle kısa zamanda bozulabilen ve hızlı tüketilmesi gereken bir meyvedir. Bu nedenle çileğin hasadı, ambalajı ve taşınmasında çok titiz davranmak gerekmektedir.

Toplamada gecikme, meyvenin yumuşaması normal rengini kaybederek daha koyu renk alması ile anlaşılır.

Uzak pazarlar için hasat meyvenin dörtte üçü kızardığı zaman yapılır. Derin dondurma ve gıda sanayi için çilekler tipik rengini aldıktan sonra hasat edilmelidir.

Çilek hasadı için günün serin saatleri tercih edilmelidir. Genellikle sabah 8-10 arası en uygun saatlerdir. Hasat edilen meyveler en kısa zamanda serin, gölge bir yere taşınmalı, mümkünse hemen soğuk depoya konulmalıdır.

Çilek zedelenmeye duyarlı olduğu için hasat ve sınıflandırma aynı anda yapılmalıdır.

Çileklerin ambalajında yarım kilodan daha büyük ambalaj kabı kullanılmamalıdır.

Ambalaj kaplarının altı ezilen meyve suyunun akabilmesi için mutlaka delikli olmalıdır. Aksi halde alt taraftaki meyveler hemen çürürler.

Çilek 0°C ve %90-95 nem olan depolama şartlarında 5-7 gün depolanabilmektedir.

Not: Üretimine karar verilen çeşide ait fidanlar organik yetiştiricilikte kabul edilebilmesi için fidan üretimi sırasında kullanılan ilaç ve gübrelerin organik kaynaklı olması gerekmektedir.